

LÄRARHANDLEDNING
MOT SLUTET
BACKA TEATER 2025

Illustration: Jans Fänge

065

BACKA TEATER

HEJ

Vad är en minut egentligen?

I föreställningen *Mot slutet* är allt på tid. Här stängas vi med existentiella frågor om huruvida en stjärnas nu eller mitt eget nu är det som gäller, eftersom ljuset först når mig 168 000 år efter det sänts ut. Vi testar känslan av den faktiska tiden när vi tittar på människor som håller andan, pysslar eller slåss. Vad gick fort och vad gick långsamt?

I den grekiska mytologin är Kronos guden för den linjära tiden. Den som någonstans startar för att någonstans ta slut. Kronostiden är obönhörlig, den rör sig från den bestämda historien till den bestämda framtiden. Kronos har ingen frihet. Den går från en punkt till en annan på en rak linje och äter upp sina barn längs vägen. Men i motsats till Kronos, denna gamla titan som förvandlar allt till sten, finns Kairos den lyckliga slumpens gud. Kairos dansar fram på en rakbladskant med ödets våg i handen. Kairos, som låter livet fyllas med överraskningar och slump, vars tid hoppar fram och tillbaka och förvandlar ödet till en framtidens dröm med obegränsade möjligheter.

Kronos och Kairos är de grekiska orden för tid. De berättar om de motstridiga positioner vi som människor har inför det som är linjärt och våra drömmars cirkulära expansiva universum. Där någonstans finns vår tid och där någonstans i skärningspunkten mellan Kronos och Kairos undersöker vi tillsammans med lågstadieelever tiden.

Välkommen till Backa Teater och *Mot slutet*. I den här lärarhandledningen ger vi några ingångar och övningar till att prata vidare om föreställningen tillsammans med dina elever. Men som alltid kan ni självklart bara komma hit och uppleva tillsammans.

Med varma hälsningar

Erika Isaksson, projektledare barn och unga

erika.isaksson@stadsteatern.goteborg.se

DEL 1

INNAN

FÖRESTÄLLNINGEN

INFÖR DITT BESÖK PÅ BACKA TEATER

Inför ditt besök på Backa Teater har vi i lärarhandledningen samlat ingångar, frågeställningar och övningar kopplade till föreställningen *Mot slutet*. Det finns inga krav på att du som lärare behöver fördjupa temat innan eller efter ni besöker oss.

Det vi rekommenderar är att du som lärare innan besöket förbereder eleverna på vad scenkonst är. Att det sker live, att du som publik är central för föreställningen, att det är en kollektiv upplevelse som varken går att pausa eller spola tillbaka. För många unga är besöket på Backa Teater det första mötet med scenkonst.

Det viktigaste är att eleverna vet vad de skall se, en föreställning som heter *Mot slutet*. Att alla, på en föreställning på Backa Teater, får reagera. Blir en ledsen så får en det, har en ett bubblande skratt i magen så får det självklart komma ut och om det kommer frågor så får en svara. Vi är vana på Backa Teater att vår publik är pratigare och betydligt mer spontana än en vuxenpublik. Vi arbetar under föreställningen med just den spontaniteten.

Det är också viktigt att stänga av mobiltelefoner och inte ha med godis, mat och dryck in i teaterrummet. All den här informationen får ni även i foajén innan föreställningen.

Var ligger Backa Teater?

Backa Teater ligger på Lärdomsgatan 1C på Lindholmen. Hit kommer du enklast via buss eller båt.

Bland annat buss nummer X1, 16, 19 och 21 går till hållplats Lindholmen.

Från hållplatsen tar det ca. 5 minuter att gå till teatern.

Älvsnabbaren färja 286 tar du från Stenpiren till Lindholmospiren, resan är gratis och går var 8:e minut vardagar mellan kl. 07.00-18.00.

Älvsnabben färja 285 går mellan Lilla Bommens Hamn -> Stenpiren -> Lindholmospiren -> Slottsberget -> Eriksbergs färjeläger (hållplats Klippans färjeläger är indragen tom 31 mars 2025). Hållplats till Backa Teater är Lindholmospiren.

Behöver jag komma i tid?

Du behöver vara på plats på teatern i tid och gärna senast 15 minuter innan föreställningen börjar. Då hinner alla gå på toaletten, hänga av sig ytterkläderna och landa tillsammans i vår foajé. Om det krånglar på vägen till teatern så ring till 031 708 71 01 så försöker vi anpassa insläppstiden.

Hur gör jag med mobilen?

Vi har mobillådor i foajén som du som lärare kan samla in klassens mobiler i och sen låsa in i skåp i vår bemannade foajé. Det är viktigt att tänka på att de telefoner som tas med in i salongen är avstängda och att det inte är tillåtet att ta kort eller filma under föreställningen.

Måste jag hänga av mig jackan?

Det är trångt i salongen och alla jackor och väskor lämnas i foajén.

Skall jag ta av mig skorna?

Skorna får vi behålla på hela föreställningen.

Får jag äta godis och ha med dricka in i salongen?

Nej, det är inte tillåtet att ha med sig mat och dryck in i salongen. Däremot går det utmärkt att äta medhavd mat, godis och dryck i vår foajé efter föreställningen. Om ni har matsäck meddela backaskolbokning@stadsteatern.goteborg.se innan ni kommer så vi vet att ni stannar och äter. I föreställningen *Mot slutet* kommer vi även att bjuda på frukt (äpplen) i en paus mitt i föreställningen för att ge barnen lite extra energi.

Om jag behöver gå ut under föreställningen, hur fungerar det?

Som elev tar du med dig en pedagog och går ut samma väg som du kom in.

Bra att veta är att det ca. 40 minuter in i föreställningen kommer en paus där du har möjlighet att besöka toaletten.

Det finns alltid personal i foajén.

Tillgänglighet

Backa Teaters entré och scen är i markplan. Vi har hörhjälpmedel i form av ljudförstärkande hörlurar alternativt hörselslinga. Vi syntolkar samt textar föreställningar vid enstaka tillfällen under spelåret. Behöver du som lärare ytterligare information kring våra föreställningar för att skapa ett så bra möte som möjligt för dina elever så tveka inte att höra av dig.

TEATER

Teatern är en av de få platser där vi tillsammans som individer upplever något som bara händer här och nu och aldrig mer. Det finns varken pausknapp eller möjlighet att spola tillbaka, hoppa framåt eller exakt återskapa ögonblick. Teatern är en plats där vi kan möta andras historier och kanske även få syn på oss själva där vi minst anade det. I mötet med det okända, tillsammans med andra, kan vi växa som människor.

Ordet teater kommer från grekiskans *the'atron*, ett ord som till en början betecknade åskådarplatserna eller publiken. Ordet *the'atron* kommer i sin tur från ordet *thea'omai* som betyder betrakta. Idag är ordet främst sammankopplat med talteater.

Teater har använts till allt från att proklamera religion till att utforska skörheten i att vara människa i relation till andra. Som form har teatern tusentals år på nacken och är ett sätt att samtala om vår existens och tiden vi befinner oss i. Än idag spelas dramer som skrevs under antikens Grekland. Pjäser vid namn *Antigone* eller *Medea* tolkas utifrån den plats och tid skådespelet nu utspelas i. Nya berättelser skrivs, dramatik formade av och för vårt absoluta här och nu.

Idag finns få rum som det som scenkonstupplevelsen skapar. Ett rum där du tillsammans med andra under en begränsad tid upplever något som inte går att återskapa, pausa eller reproducera. En händelse där du som publik spelar en avgörande roll, där en föreställning tar form i energi och känsla inte bara utifrån hur skådespelarna rör sig, hur ljuset ger känsla och fokus eller hur scenografin ramar in verket. Upplevelsen blir till i samspelet mellan scen och salong, hur fokus tas och ges i rummet. Konsten är det som uppstår i mötet mellan scen och salong, mellan publiken och skådespelarna. Scenkonstverket är för dig i publiken en möjlig reflektionsyta, en spegel du studsar dig själv emot. Dina upplevelser baseras på dina erfarenheter, ditt tycke och smak, med andra ord är en konstupplevelse alltid subjektiv.

Att skapa ett scenkonstverk, en produktion, på en institutionsteater som Backa Teater är i mångt och mycket som ett grupparbete där flertalet olika funktioner, specialister inom sitt fält, skapar verket utifrån en konstnärlig idé. Varje detalj, från affisch till hur starkt ljuset lyser på scenen, är testad, diskuterad och bestämd. Den finns där av en anledning.

VAD ÄR TEATER?

- Har du upplevt att gå på teater tidigare? Hur var det?
- Vad är skillnaden mellan teater och film?
- Varför skall en se teater?
- Finns det en skillnad i hur en upplever saker om en gör det tillsammans med andra än om en är själv?
- Hur är det att vara publik på en teater, är det skillnad från till exempel att gå på bio?

BARNTEATER

Konst och kultur för barn har genom alla tider påverkats av synen på barn och barndom. Från att ha varit en del av uppfostran och instrumentellt lärande till att vara stark progressiv rörelse inom det konstnärliga fältet.

Den tidiga barnteatern från sekelskiftet karakteriseras av moraliserande sagospel med tydligt syfte att uppfostra. Teatern och skolan får allt starkare relation under 1900-talets första hälft, teatern skall bidra till barn och ungdomars litterära och språkliga fostran och även som en motvikt till den demoraliserande filmen som vann allt mer popularitet. Föräldrar och lärare uppmanas att förbereda barnen innan de går på teatern för att minimera den unga publikens exaltering och spontana reaktioner.

Men med en förändrad syn på barn, där barnets egna värld och kompetens, tas allt mer på allvar så förändras också scenkonsten för målgruppen. Med fokus på publiken, på det viktigaste, på leken och allvaret, så utmanas och utvecklas scenkonsten.

Läs mer: Från sagospel till barntagedier, Karin Helander

SÅ MÅNGA OLIKA FUNKTIONER

För att sätta upp en teaterföreställning krävs det en hel del olika funktioner. Här listar vi de olika yrkesgrupperna som arbetar med teaterföreställningen.

DRAMATIKER

En dramatiker har som jobb att skriva texten som skådespelarna säger på scen, på teatern kallas det manus. Ett manus är uppdelat precis som kapitelböcker i olika kapitel, men på teatern kallar vi dem för scener. Det kan se olika ut i olika teaterföreställningar. I *Mot slutet* består manus av uppgifter, vittnesmål och dialoger. Som publik kan du följa de olika scenerna på ett schema. Dramatikern som skrivit manuset till *Mot slutet* heter Iggy Malmberg, han har också regisserat föreställningen.

REGISSÖR

Regissören till en teaterföreställning är den som är högsta chef kan en säga. Det är hen som bestämmer hur skådespelarna skall stå och gå, och hur de skall säga sina repliker. Framförallt har regissören koll på att alla delar av teaterföreställningen fungerar ihop och berättar det som skall berättas. Regissören till *Mot slutet* heter Iggy Malmberg.

SCENOGRAF

Scenografen kallas den person som bestämmer hur scenografin skall se ut. Scenografi är dekoren, alltså rummet som är byggt i rummet och där föreställningen spelas. Det sker oftast i ett nära samarbete med regissören. Scenografen till *Mot slutet* heter Maja Kall. Hon har även bestämt kostymen, det skådespelarna har på sig. Rummet byggs och målas sedan av våra scentekniker.

KOSTYMÖR

Kostymör till *Mot slutet* är Maja Kall. Kostymören bestämmer vad skådespelarna skall ha på sig. Ibland har de kläder som går att köpa i vilken butik som helst och ibland får vår kostymmakare sy nya kläder. Scenkläder måste också vara anpassade till föreställningen som spelas. Det sys därför in extrafickor för att gömma rekvisita samt mycket kardborreband för att man snabbt skall komma ur kläderna.

MASKDESIGNER

Alla skådespelare har smink på sig, det kallas för mask på teaterspråk. Masken bestäms av maskdesignern, i *Mot slutet* heter hon Josefin Ekerås. Ibland krävs det att skådespelarna har jättemycket löshår, tatueringar och en massa smink i ansiktet, på andra produktioner har de bara lite puder och mascara. Masken bestäms utifrån vad föreställningen handlar om och vad för karakterer skådespelaren skall gestalta. Innan premiär får skådespelarna lära sig att sminka sig själva, lägga sin egen mask.

LJUSDESIGNER

Med teaterns alla lampor kan vi skapa stämningar i rummet, skuggor och mörker, värme och kyla. Det är en ljussättare som bestämmer hur ljuset kan användas bäst, i *Mot slutet* heter han Ulrich Ruchlinski. Vilka lampor och hur de används handlar om vilken föreställning vi skapar. Har vi en föreställning som utspelar sig på vintern så använder vi kallt ljus, skall det vara spöklikt så använder vi små ljuskällor osv. Tillsammans med teaterns ljus tekniker riktas lamporna och det programmeras hur starkt eller svagt de skall lysa.

LJUDDSIGNER & MUSIKER

Till föreställningen *Mot slutet* har Kristina Issa som är kompositör och musiker skapat ett körverk. Med musikern och skådespelarna röster skapas musiken.

Ljuddesignern Simeon Pappinen Hillert arbetar med att allt inspelat ljud skall höras och låta bra, han kan även förvränga ljud och skapa känslan av att rummet är stort eller litet.

Du har säkert lagt märke till vad ljud kan skapa för olika känslor, till exempel när du ser på film - ser du en läskig film kan det ibland hjälpa att hålla för öronen. Det beror på att ljudet som ljuddesignern eller kompositören lagt in frammanar de känslor du känner när du blir rädd och kroppen har lärt sig att reagera på just dessa ljud. Detsamma gäller andra typer av känslor - som musiken som spelas när det blir riktigt romantiskt eller sorgligt.

ATTRIBUTMAKARE & REKVISITÖR

Alla lösa saker som är på scenen bestäms tillsammans med scenograf och regissör och tas fram av rekvisitör eller skapas av attributmakare. Det handlar om allt från att blanda färg som går att tvätta bort till att trola med väggar som skall gå sönder.

SKÅDESPELARE

Det är de som står på scenen och har som jobb att ge de olika gestalterna karaktär och djup. De skall med sin expertis som skådespelare förverkliga den idé regissören har. Skådespelarna repeterar i åtta till tio veckor innan föreställningen skall vara klar.

OCH SÅ HAR VI ALLA ANDRA!

Det finns givetvis en massa andra personer som arbetar på en teater för att det skall bli så bra som möjligt för alla som kommer och tittar! Det är dramaturgen som arbetar med texten och förståelsen, det är publikarbetaren som tar emot publiken och ser till att mötet med teatern blir så bra som möjligt, det är den konstnärliga chefen som bestämmer vad som skall spelas på teatern. Det är producenten som ser till att planering och budget hålls och det är regiassistenten som ser till att alla är på den plats de skall vara under repetitionerna. Det är marknadsföraren som ser till att alla vet om att just den här teaterföreställningen spelas just idag, här och nu!

OCH SÅ HAR VI DET VIKTIGASTE!

Publiken - för utan er hade det inte blivit någon föreställning. Det är det som är det unika med teater. Att det är ett möte som händer just här och nu mellan publiken och skådespelarna, mellan olika erfarenheter och frågeställningar. Just här och nu. Och kommer aldrig någonsin att ske igen på samma sätt.

DRAMAÖVNINGAR

Här har vi några enkla övningar som ni kan testa i klassrummet. Övningarna stärker grupparbete och koncentrationen och är även ett sätt att starta samtal med hjälp av kroppen.

KASTA BOLL

NIVÅ 1

Stå i en ring. Kasta en boll till varandra. Alla måste vara tysta och söka ögonkontakt med den som de skall kasta till. Trappa upp med fler bollar i ringen.

NIVÅ 2

Gå runt i rummet. Använd hela ytan och håll avstånd till varandra. Kasta en boll till varandra. Alla måste vara tysta och söka ögonkontakt med den som de skall kasta till. Trappa upp med fler bollar. Om en boll tappas måste alla frysa i statyer och räkna långsamt till fem och sen börja igen.

SPEGELÖVNING

Dela in gruppen två och två. Ställ er mitt emot varandra, som att man tittar i en spegel. Börja med att den ena i paret leder och den andra skall följa rörelserna. Efter ca. 1 minut byter paren ledare och följare. Efter fyra minuter så är det fritt vem som leder, i bästa fall vet man inte ens vem det är.

DIAMANT

Ställ barnen i grupper om fyra i formen av en diamant. Den som har näsan längst fram i diamanten leder gruppen och bestämmer rörelsen. På din klapp vrider sig ledaren åt höger, vänster eller ett halvt varv. Det är nu en ny ledare i diamanten som de andra följer. Det här är en form av Följa John där du både övar på att leda och följa, lyssna och iakta.

ASSOCIATIONSLEK

En associationslek är en form av ordlek. Det finns flera olika varianter där du kan utveckla lekarna till meningar, skapa scener och så vidare. Här presenteras två olika varianter.

Det går att göra två och två eller i större grupper.

1. Säg ett ord t ex hatt (det går även att använda ett föremål), nästa person associerar till ordet hatt och säger huvud, nästa säger kanske hjärna.

2. Ordet skall börja på förgående ords sista bokstav. Du bestämmer själv utifrån gruppens språkliga färdigheter hur mycket av association till förgående ords innebörd som är möjligt eller om fokus istället är en boktavslek.

Exempel: Hatt - Toppluva - Antarktis - Snö

DEL 2
OM
FÖRESTÄLLNINGEN

MEDVERKANDE

EMELIE STRÖMBERG

YLVA GALLON

ADEL DARWISH

HANNAH SHERMIS

ULF RÖNNERSTRAND

OM FÖRESTÄLLNINGEN

I MOT SLUTET testar vi hur långt tiden känns med hjälp av tidtagarur och uppgifter. En minut är en minut, men hur känns den?

TESTA I 1 MINUT

I föreställningen testar Adel, Emelie, Hannah, Ulf och Ylva att under en angiven tid göra en uppgift. Nu kan ni testa att göra några av dem. Undersök hur långt eller kort det känns och om det var olika känsla i att själv göra och att titta på.

Håll andan

Snurra

Gång

Jobbiga ljud

Skratta

Gäspsa

FRÅGOR:

Hur lång kändes minuten?

Kändes den längre eller kortare när du gjorde den själv än när du tittade på föreställningen? Varför?

Fanns det någon uppgift som skådespelarna gjorde där du själv härmade, medvetet och omedvetet? Varför gjorde du det?

Gäspar du så gäspar jag! Det är vetenskapligt bevisat att just gäspningar smittar. Varför just gäspningar smittar är omtvistade, vissa forskare menar att det är ett tecken på socialisering och hövlighet vilket stöds bland annat av att det oftare smittar bland de som har nära relationer. Det handlar även om att vi människor har spegelneuroner, vi lär genom att härma och har en tendens att falla in i samma mönster som andra. Till exempel skratta när någon annan skrattar, prata på dialekt som vi egentligen inte har eller gäspsa.

DEN STORE ANDRÉ

I föreställningen finns det en röst som säger åt skådespelarna vad de skall göra. Till exempel: Två personer, Gäspsa, 1 minut.

FRÅGOR:

Vem eller vad är rösten?

André säger att makt är något som ges inte tas, att skådespelarna får göra som dom vill men väljer att lyda. Vad menar André med det?

Varför tror du att skådespelarna i slutet ändå vill att André väljer vad dom skall göra?

Vad bestämmer du över i ditt liv?

Har du en tid som bara är din?

Vem bestämmer vilka drömmar du drömmer när du sover?

Kan man bestämma tillsammans?

VITNESMÅL

När Ulf var liten ville han bli vuxen. Han avskydde när någon bestämde över honom, alla vuxna som skulle diktera villkoren över hans tid. Han bara längtade och längtade tills tiden var inne och han själv kunde bestämma.

Nu är han 48 år. Tiden går alldeles för snabbt. Han hinner inte längre med.

FRÅGOR

Vem bestämmer över din tid?

Vad skulle hända om du fick bestämma själv? Skulle du vilja det, varför/varför inte?

Vad skulle hända om alla bestämde över sin egen tid?

Går tiden snabbare ju äldre man blir? Varför/varför inte?

Ylva älskar att pyssla, det är verkligen det bästa hon vet. Med sitt pyssel försvinner tiden, hon tappar känslan av att tiden passerar för den har inte längre någon betydelse. Andra runt henne tycker det är konstigt och ibland till och med irriterande. Men Ylva älskar att tillsammans med saker försöka lista ut vilka som hör ihop, lägga saker på rad och ordna till det.

FRÅGOR

Hur fyller du din tid?

Finns det saker som du gör när känslan av tid försvinner?

Kan man pyssla tillsammans? Vad är att pyssla?

Ylva vill att tiden skall anpassa sig till människan och inte att människan skall anpassa sig till tiden. Vad menar hon med det och hur skulle det fungera?

Emelie tycker att allt är tråkigt. Tiden går så långsamt och hon tröttnar innan saker ens har börjat. Det finns dock en sak som hon älskar, det är att slåss. Då stannar tiden upp, varje sekund blir evighetslång. Det handlar inte om att skada någon, utan om risken. Att riskerna något. Då blir tiden intressant.

FRÅGOR

Känner du igen dig i den känslan som Emelie har?

Vad finns det för saker en kan göra för att uppleva den känslan Emelie är ute efter, när tiden saktar in och du blir medveten av varje rörelse, ljud och din koncentration är på sin yttersta spets?

Adel har huvudet bland molnen tycker hans kamrater. Han tänker så långa och krångliga tankar att allt blir ett trassel och tiden tar slut. Fyra minuter är så kort och om man ser till hela hans livslinje så är det ingenting att stressa upp sig för. För vad är fyra minuter av kanske 80 år? Han tänker på alla livslinjer som ligger bakom honom och alla livslinjer som kommer att komma framför honom. I drömmen svävar han ovanför tiden och ser allt på en och samma gång.

Frågor

Rita din livslinje. Vad kom för din livslinje och hur långt fram kan du se?

Den kortaste vägen mellan två punkter är ett streck. Vad är den längsta vägen?

Adel vet ett sätt att titta tillbaka i tiden, kommer du ihåg vad det var?

TEATER

Allt som händer på scenen är repeterat och bestämt. Dramatikern har skrivit texten som skådespelarna säger, regissören och skådespelarna har tillsammans bestämt vad som skall hända i exakt just precis det ögonblicket. Ändå händer det här och nu när du sitter och tittar på det.

FRÅGOR

Fast allt är repeterat och bestämt, händer det ändå nu?

Har du och dina kompisar lekar som ni upprepar, är det likadant varje gång ni leker dom?

Tror du att allt som händer är förutbestämt eller att allt sker av en slump?

Vem bestämmer över tiden?

DEL 3
FÖRDJUPNING

OM KLOCKTID

Historiskt har människan möblerat tid, rangordnat och organiserat det egna livet, samhället och historien utifrån ett mätande. Vi delar in begreppet tid i tre olika kategorier. Klocktiden, den enformiga. Den subjektiva tiden, vår upplevelse av tid samt den historiska tiden med andra ord den kulturellt ordnade tiden.

Redan på 1200-talet konstruerades den första mekaniska klockan men tiden har mätts så långt tillbaka som för 5000 år sen. Till en början med hjälp av vattenur och solur. De första mekaniska klockorna visade inte en exakt tid men det behövdes inte heller. Men ju mer världen växte så växte även behovet av en punktligare tillvaro. Först på mitten av 1600-talet kom det mer noggranna pendeluret och strax därpå minutvisaren. När spiralfjädern uppfanns gick det att skapa fickur med mer exakt tid som du kunde ha i din ficka. Du kunde ta med dig tiden.

Det fanns ett problem med alla klockor och det var att man ställde klockan efter solen – när solen stod som högst på himlen. Just det skiljer sig beroende på om du bor i Göteborg eller i Stockholm och problemet blev stort när järnvägen under 1800-talet byggdes ut. Tidtabellerna stämde inte för klockan var inte samma i de två städerna. 1862 bestämdes att alla Sveriges klockor skulle utgå från Göteborgs tid vilket väckte rabalder i Stockholm. 1879 infördes normalt看, där tiden i stället fick ställas utifrån mitten av Sverige. I början av 1900-talet var i stort sett hela världen uppdelad i tidszoner. Nollmeridianen för dessa var och är Greenwich i England.

1949 uppfanns atomuret, alltså för snart 80 år sen, först med atomuret kunde tiden mätas exakt på sekunden och med det kunde hela världens klockor ställas utifrån en och samma exakta utgångspunkt. På millisekunden. Nu började man att massproducera klockor, det blev normalt att ständigt ha en klocka på sig. Tiden räknades inte längre enbart i analoga klockor utan även digitalt.

Det är en mycket kort tid i mänsklighetens historia som timmar, minuter och sekunder gemensamt varit en del av en vardag, ändå tar de upp så mycket tid.

FRÅGOR

Varför finns klockor?

Vad skulle hända om klockan inte fanns?

Varför är det viktigt med gemensamma tidszoner i hela världen idag, men inte på medeltiden?

1787 uppfann Levi Hutchins den första väckarklockan.
Den ringde klockan fyra på morgonen och den gick inte
att ställa om till någon annan tid.

OM KROPPSTID

Varför har ett dygn 24 timmar och inte 52? Varför måste man sova på natten och vara vaken på dagen? Svaret finns i din kropp.

Allt levande, människor, djur, växter och till och med en del encelliga organismer och bakterier har en inre klocka. Ett 24 timmarssystem som reglerar funktioner i kroppen vid rätt tidpunkt för organismen. Det kallas för den cirkadiska rytmen.

För vissa organismer fungerar den så att den är som mest aktiv när det är mörkt, för människan är den inställd på att vara som mest aktiv när det är ljus. Den cirkadiska rytmen varierar dock mellan människor, vissa är pigga på morgonen andra på kvällen, vissa vill sova länge och andra vill hoppa upp ur sängen och starta dagen innan solen gått upp.

Den moderna människan lever livet med ljuskällor från lampor och skärmar, det i sin tur kan stressa kroppen och förändra hormonproduktionen och göra dig sjuk. Kroppens system har än så länge inte anpassat sig till nya uppfinningar.

Kroppens klocka har ett namn, den suprachiasmatiske kärnan. Här styrs produktionen av melatonin, vårt sömnhormon.

(Källa: Karolinska institutet, Fredrik Hedlund, först publicerad i tidningen Medicinsk Vetenskap nr 4 2017)

ÖVNING

Rita din bild av den suprachiasmatiske kärnan, alltså din klocka i hjärnan.

Använd era teckningar och prata om hur din tid känns, jämför med varandra och se likheter och olikheter.

Går det att fånga ett nu?

TIDSLINJER

”Om ingen frågar mig så vet jag det, men om jag vill förklara för någon som frågar mig, så vet jag helt enkelt inte.”
Augustinus 354 e. vt.

Precis som Augustinus har vi på Backa Teater funderat mycket på tid de senaste månaderna. Hur svårt det är att få tag på vad det faktiskt är, att förstå tid. Den egna tiden som känns så olika minut för minut, dag för dag. För en själv i och relation till andra. Augustinus kom fram till att det enda verkliga som fanns är nuet. För framtiden är bara en idé och inget vi kan veta. Historien, det förflutna, är saker som hänt men inte är verkliga längre.

Men kanske kan vi med hjälp av matematik och tid få fatt på vissa hisnande perspektiv.

Till exempel kan vi komprimera jordens hela existens till ett dygn. Ett dygn är 24 timmar. Det kan vi uppleva, men jorden har funnits i 4 800 000 000 år, det är ogreppbart. Men om vi förvandlar tiden, vad händer då?

Väckarklockan ringer kl. 06.00. Det är dags för jorden att skapas. Det sker i en stor explosion, men det finns ingen som märker det för det finns inget liv. Inte heller ett medvetande. Jorden är helt öde, det finns inget syre, inget som är levande.

Ungefär i tid till bambarasten börjar vissa encelliga, enkla organismer uppstå i havet. Men det kommer dröja ända till fritids stänger innan cellerna kan producera syre. Syre är nödvändigt för att liv skall utvecklas och där strax innan klockan fem börjar det ta fart.

Vid klockan åtta på kvällen börjar enkla encelliga organismer dyka upp i havet. Det är läggdags för de flesta i vår egen tid, tänder skall borstas och kanske läser man en saga snart sover du och drömmer. Men i jordens dygn börjar allt utvecklas snabbt. Under natten fylls hela havet på liv. Mer och mer liv.

Klockan halv fem på morgonen sitter jordklotets alla kontinenter ihop i en enda stor jättekontinent. Men vid fem på morgonen, en timme kvar av jordens historia fram tills idag, kryllar det av däggdjursliknande reptiler och fisködlor. Kontinenterna börjar separera och havet blir som murar av vatten mellan landmassorna.

Vid tjugo i fem bildas stora bergsmassiv som Alperna, Himalaya, Klippiga Bergen och Anderna. Små däggdjur utvecklas, som kan gömma sig för de stora dinosaurierna. Plötsligt slår en jättemeteorit slår ner i Mexikanska golfen och explosionen medför att himlen blir mörk och solens strålar når inte längre jorden. Det blir kallt och växtligheten utplånas och dinosaurierna dör ut.

Det är snart dags för väckarklockan att slå igen. Men än finns inte en människa i sikte. Klockan 05.59.30, en halv minut innan dygnet slutar börjar istiderna avlösa varandra. Klockan 05.59.56, ungefär 4 sekunder innan dygnet tar slut – uppstår de första moderna människorna, Homo Sapiens, i det som idag är Etiopien. Klockan 05.59.59.12, inte ens en sekund innan dygnet är slut kommer den moderna människan till Europa. Där lever redan neandertalmänniskan, men de dör ut en tredjedels sekund innan väckarklockan ringer.

Klockan 05.59.59.54 – en tiondels sekund innan dygnet slutar börjar den historia vi känner till, det är nu skriftspråket skapas och är början på den tid som vi har nedskrivet, 5000 år av historia. Under denna tiondels sekund utspelar sig hela vår kända världshistoria.

06.00 – klockan ringer. Det är jordens framtid som väntar. Hur den ser ut? Det vet vi inte. Och just vi, som finns här nu, kan bara fantisera om den.

ÖVNING

Vad händer resten av din skoldag i jordens dygn? Fantisera tillsammans och skapa ett kollage om tiden som kommer.

(Inspirerad från läromedlet "Mellan himmel och jord", geografibok för åk. 4-9, Studentlitteratur AB, finns även på hemsidan SO-rummet)

På Naturhistoriskas riksmuseums hemsida finns olika övningar i tidslinjer för att få ett grepp om tid och människa. Med hjälp av enkla medel som snören, bilder och linjal kan det obegripliga i tiden bli mer begriplig.

<https://www.nrm.se/skola/lektionsmaterial/tidslinjer>

Finns det tid i rymden?

TILLBAKA I TIDEN

Visste du att du kan titta bakåt i tiden?

Solens ljus träffar jorden ca. 8 minuter och 20 sekunder efter att solen sänder ut det. Men stjärnan solen ligger också närmast jorden. För Proxima Centauri, som ligger närmast efter solen, tar det ljuset ca. 4,24 år att nå jordens yta. Men de flesta stjärnor som vi ser på natten ligger tusentals och till och med miljontals ljusår bort. Det ljuset som vi ser skickade stjärnorna i väg när dinosaurierna fortfarande vandrade på jorden.

År 1987 kunde man på jorden se en stor stjärnexplosion, en supernova. Det var första gången på 400 år som det skådats från jorden. Men explosionen, när den verkligen hände, var för 168 000 år sen. Det vi såg var ljuset från något som hände samtidigt som där vi nu står fanns ett tjockt lager av is.

När du tittar upp och ser ljuset från en stjärna, tittar du tillbaka i tiden.

FRÅGOR

Om stjärnan exploderade för 168 000 år sen men du ser den först nu, vilket nu är det som räknas?

Stjärnans nu, som exploderade innan du fanns - eller ditt nu, när du såg den?

PRATA SCENKONST

Scenkonst kan vara drabbande, härligt, svårt, fantastiskt eller i värsta fall ointressant. Upplevelsen skiljer sig åt från person till person och påverkas av erfarenheter, känslor, förkunskap och personlig smak. Det finns inget rätt eller fel i hur personer upplever verket men det finns massor att vinna på att ta samtalet vidare i grupp.

Att kunna prata om upplevelsen inom ett tydligt ramverk skapar en djupare analys av det en upplevt. Då ges möjligheten till att lyssna på andras individuella tolkningar utan att för den sakens skull hamna i polemik om vem som har tolkningsföreträde i värderingen av konstverket. Att i grupp kunna diskutera upplevelsen och lyssna på andra stärker oss som individer och kan leda till en djupare förståelse av scenkonstverket, sig själv och varandra.

SAMTALSMODELL

Som lärare och pedagog är du samtalsledare i klassrummet, det innebär inte att du behöver veta mer om föreställningen och inte heller att du behöver försvara eller förklara de olika val som konstverket består av. Ditt arbete är att bjuda in till de olika tolkningar som finns i gruppen och ställa frågor som för samtalet vidare.

Börja med att så sakligt som möjligt beskriva, tolka sedan det ni har beskrivit och låt det bana väg för individuella upplevelser och reflektioner.

BESKRIV

Beskriv så sakligt som möjligt scenkonstverkets olika tecken utan att tolka dess innebörd.

När börjar föreställningen, tycker du?

Hur såg rummet ut?

Vad fanns i rummet?

Förändras rummet under föreställningen?

Vilka färger och former?

Hur var ljuset?

Hur många personer/karaktärer fanns med i föreställningen?

Hur såg de ut?

Vilka färger/former hade kostymerna (likheter/skillnader)?

Hur såg masken/sminket ut (likheter/skillnader)?

Hur såg håret ut (likheter/skillnader)?

Gå gärna en runda i hela klassen så att alla kan bidra med konkreta tecken.

TOLKA

Utifrån det ni beskrivit går ni vidare till att tolka dess innebörd. Vad får de olika tecknen för funktion i föreställningen? Vad berättar de?

Varför såg rummet ut som det gjorde, vad berättar val av färger, ljus, ljud?

Vad händer med dig som publik i relation till att scenen ändras?

Vad gör valet av kostym, mask och hårfrisyrer med karaktärerna?

REFLEKTERA

Avsluta med att reflektera över hur föreställningen landade hos var och en. En scenkonstupplevelse väcker i bästa fall tankar, frågor, känslor och åsikter som utgår från ens egna värderingar och ingångar till föreställningens innehåll. Därför kan det vara av stor betydelse att ge var och en möjlighet att reflektera över följande frågor men att endast de som vill behöver dela med sig.

Hur upplevde du *Mot slutet*?

Vilka känslor väckte föreställningen hos dig?

Fanns det någon karaktär/händelse som du kände igen dig själv i? På vilket sätt?

Fanns det någon scen som du tyckte särskilt mycket om? Varför?

Fanns det någon scen som provocerade dig? Varför?

Om du fick göra om en scen, vilken skulle du välja och hur skulle du göra om den?

Den här samtalsmodellen tar sitt avstamp i En väv av tecken (Riksteatern) och Prata scenkonst av Anna Berg för Regionteater Väst.